

Az irredentizmus a pedagógiában.

Irta: NÉMEDY GYULA.

Ha szemlét tartunk a trianoni magyarság lelkiéletén, úgy érezzük, hogy a legsötétebb pesszimizmus vert gyökeret a lelkek mélyén s bágyadtan, szinte lemondóan tekint a jövőbe, amely szerinte csak nyomort, keservet tartogat számára. Szinte szabadulni igyekszik e gondterhes élettől, amelyre vagy öngyilkosságban, vagy egyes emberkufárok lelkiismeretlen csábításainak felülve, új haza keresésében talál megoldást magának. A nemzetköziség népmámító gondolata s a haza szent eszméjével könnyen dobálódzó egyének, akik csak addig polgárai e honnak, amíg jólétüket biztosítja, már-már teljesen eltompították e nemzet fiaiban a legszentebb érzést: a hazaszeretetet, amely mindenkor nagy tettekre buzdította a magyart. Ha látjuk e sivár, kietlen lelket, amelyben nemes, ideális célokat szolgáló érzelem nem talál visszhangra, vajjon tétlenül nézhetjük-e mi, akik itthon a nemzet oktatói, nevelői, az ezeréves történelmi tradíciók őrei és hirdetői vagyunk, a harcmezőn pedig a haza első katonái voltunk? Vajjon nem kell sietnünk-e, hogy megmenthessük, ami menthető, hogy életre keltsük azt, ami haldokló? Igenis, ránk, tanárookra, tanítóokra vár ama nagy munka, hogy lelkileg előkészítsük magyar testvéreinket, hogy bennük fölébresszük, fejlesszük a faj- és hazaszeretetet a nemzet határait és ideáit romboló tanokkal szemben. Bár kezünk még gúzsba kötve, még minden lépésünk bérencek őrzik ellen, nincs ok, hogy kétségbe essünk. Itt vannak iskoláink, ahol a szebb jövő reménye sarjad, ahová nem juthat el az idegen katonai ellenőrző-bizottság, ahol nem kutathat, mert nincsenek besugók s mindenki szívében hordja fegyverét. Itt elvész a genfi népszövetség igazságba öltöztetett sok hamis jelszava, itt csak egy eszme lelkesít mindent, egy gondolat foglalhat helyet az észben: a nemzeti föltámadás nagy gondolata.

Mégis szinte hazaárulás-számba menő hangokat hallunk sokszor egyes pedagógusainktól. Pár hónappal ezelőtt Budapest egyik kerületének tanügyi gyűlésén az új tantervvel kapcsolatos tankönyvek bírálata során felvetődött az a kérdés, vajjon az új földrajzkönyveink, térképeink tárgyalhatják-e Nagymagyarországot a trianoni békeszerződés sérelme nélkül? Nem hagytam válasz nélkül e problémát. Rámutattam a szerbek és oláhok példájára, akik álmukat, a soha sem létezett Nagyszerbiát és Nagyromániát már a világháborút megelőző években földrajzi egységben tanították, mint a közeljövő valóságát s ugyanakkor mi ne mérnök tanítani azt, amelynek ezeréves birtoklásától gázul megfosztottak? Senki sem tiltotta el nekik s aki tilthatja

el tőlünk. Ha ők e módszerrel oroszánrészt vettek ki összetákoltt új országuk megszerzésében, úgy mi az ellenséges szomszédok között méltán követhetjük módszerüket, amelyet siker koronázott. Már lassan ott tartunk, ha ránk írnak Genfből, hogy oláhu vagy csehül beszéljünk, meg tesszük, csak hogy ne vétsünk a cikkelyek ellen, amelyet az érdekelt győzők lábbal taposnak. Nem válogathatunk mi sem eszközökben s fel kell használnunk mindent, ami célra vezet.

Egy felvidékről kiüldözött magyar tanító példája jut eszembe itt önkénytelenül, aki két térképet használt iskolájában. (Muzsla, Esztergom megye.) Az egyik az új zsebrák zsupánságokra felosztott Felvidék, a másik pedig a régi Magyarország térképe volt. Örömtől sűgárzó arccal mesélte, hogy tanítványai a cseh tanfelügyelő kérdéseire Esztergom vármegyéről feleltek a komáromi zsupánság helyett és hazájuk fővárosául Budapestet mondták. Midőn megkérdeztem, miért tette, hisz biztos lehetett előre sorsáról, azt felelte, hogy nem tudta már e gázságot tovább tanítani. Megkapta méltó jutalmát, kiútasították. Ha ott kinn, az idegen járom alatt ily fanatikus magyarjaink vannak, úgy méltán szégyen, nemzeti önéretünk elsorvadása, az ezeréves tradíciók elvetése, ha mi a földrajz tanításával kapcsolatban ilyen kérdést föl merünk hozni.

A főváros pedagógiája már bizonyos mértékben végzi a lelki ujjászületés nagy munkáját. Történelmi tárgyú, az idegen elnyomás alatt sinylődő magyarok szenvedéseit feltűntető színdarabok előadása már a cél szolgálatában áll. Bár itt is még fogyatékos az, hogy a tanulók korára nincsenek tekintettel s így az allegorikus képek és egyéb elvontabb szimbólumok sokszor meghaladják a kisebb gyermekek értelmi színvonalát. De hol tart a vidék e téren? Ki ad azoknak elő jeleneteket a nemzet multjából, egy-két iskolai színdarabtól eltekintve. Úgy állnak ők, mintha mostoha gyermekei lennének a nemzeti kulturának. Nem lehetne-e a mai nagy állami beruházásokkal kapcsolatban egyes vidéki városokban, járási székhelyeken meggyújtani a nemzeti génuszt, tradíciót sűgárzó kultura fátylóját, amely mint kisebb központ, bevilágítana minden magyar falusi házba? A kultura őrtornyai volnának ezek, ahol az éjben fellángoló tűz a hazaszeretet szent tüze égne. Nem lehetne-e egy-egy kultúrházat emelni a fent említett kisebb központokban a mai nagy egyetemi építkezésekkel kapcsolatban. Mert így, ha a nemzet kulturáját csillagos égboltnak tekintjük s feléje szegezzük teleszkópunkat, úgy a fénylő nap — Budapest — körül még három fényes bolygó — Szeged, Debrecen, Pécs — s körülöttük a szabadszemmel alig látható Tejút csillagai — a vidéki város és falu kulturája — pislákolnak még báyadtan, néha majdnem kialvóan a sötét éjszakában. Ez volna kultúrfőlényünk képe, amely négy fénypontjától eltekintve elég szomorú látvány.

Rég ismert elv a tanításban, hogy a tárgy szemlélete a valóságban értékesebb mint képének nézése. Ebből kiindulva a földrajztanítással kapcsolatban kínálkozik kedvező alkalom e fenti elv megtartására s ezzel kapcsolatban az irredenta gondolat ápolására.

Nem találunk még a legtávolabb eső vidéken sem olyan iskolát; — tartozzék az bármelyik tagozathoz — amely évenként egy vagy több kirándulást ne rendezne, hogy ápolja a természet iránti szeretetet, hogy elmélyítse földrajzi ismeretét, hogy a szabadban hirdesse a madarak és fák védelmét. Ki gondolt arra, hogy e kirándulásokkal kapcsolatban szolgálatot tehetünk az integer Magyarországnak? Ki gondolt arra, hogy elvigye gyermekeit, tanítványait a végvárakba, (Esztergom stb.) ahonnan láthatnák az elszakított drága földet, a ringó búzatengert, a Magyar Érc-hegység kéklő ormát, amelynek szemlélete multunk méltatásával párosult buzdító beszéddel és a nemzet imájának elénekelésével vagy elmondásával volna összekötve; azt hiszem sokkal maradandóbb érzelmet váltana ki, mint a barna és zöld foltokra támaszkodó térképszemlélet. Ezt nem cikkelyezték be a trianoni lánghelmék s egy kis áldozat, akarat révén megvalósíthatja minden iskola. A földrajz emelkedjen ki a többi tárgyak közül, mert különben a hiányos földrajzi ismeretekkel rendelkezőknek ugyancsak beszélhetünk a megszállás alatt lévő területek veszteségéről.

Ha nézzük az élet tanítóját, a történelmet, nem tudjuk, melyiket helyezük a másik tárgy fölé. Hogy mily fontosságú a nemzet életében, elég, ha felemlítem, hogy egy Hunyadi Jánosért az oláhok és csehek is harcolnak, hogy — megmászva a történelmet — nemzeti nagyjaik közé sorozzák. A mi királyainkat, aki előtt térdep hajtottak gyáva őseik, tehetetlen, tudatlan, tehetségteleneknek tüntetik föl, hogy annál inkább kitűnjön az ő legújabbban felfedezett, sohasem létező, nemzeti hősiük. Ők meghamisítják a történelmet. Nekünk nincs erre szükségünk! Nekünk csak lélekre van szükségünk a történelem tanításánál, hogy növendékeink beleéljék magukat a tárgyba, hogy együtt küzdjenek képzeletben a nagy hősökkel a csatasíkon. Úgy tanítsuk a történelmet, hogy a múlt hibáit elvesseék, erényeit pedig példaképül válasszák maguknak.

Egy történelem tanításom jut eszembe. A mohácsi vészt tárgyaltam 1921-ben. Az óra 4—5-ig tartott. Téli idő lévén, már világított tanteremben kezdtem a tanítást. Midőn a tárgyalás közepéhez érek, midőn a két csapat már szemben állt egymással, hirtelen elaludt a villany, mintha jelezni akarta volna a nap sötét, szomorú voltát a nemzet életében. Szó nélkül tovább folytattam a tanítást, amelyhez az utcáról beszivárgó gyöngé fénykévek misztikus hátteret adtak. Színesen irtam le a szomorú ütközetet, hogy pótoljam a táblán levő térképszemléletet. Már megtörtént a katasztrófa, már 24.000 magyar holtteste fődte a csatateret, midőn újra kigyulladt a villany. A gyermekek szemüket dörzsölték, szinte úgy tűnt föl mintha álmodták volna, vagy átélték volna a nagy csatát s a villanyfény szemük könyprizmáin megtörve jutott hozzájuk.

Igen, ők együtt harcoltak Tomoryval, ők hallották II. Lajos király hőshöz illő szavait, mert képzeletükben ők is részesei voltak az ütközetnek. Lehet, hogy a véletlen közbejötté segítségével értem el céloim, de törekedni kell minden tanításunkban arra, hogy a tanulók

átéljük, átérezzék az eseményeket, együtt küzdenek a hősökkel. Valahogy külön ki kellene ragadnunk a történelem egyes kiváló alakjait, hogy azok egyéniségének fokozatos fejlődését, erényeinek kibontakozását példaként állíthassuk tanulóink elé. Hogy mennyire tudatában vannak e fontos nevelői tényezőknek ellenségeink, főleg a csehek, élénken feltünteti a következő eset: Egy új könyv jelent meg a nyáron szlovákul a Felvidéken, egy prágai egyetemi tanár tollából. Címe: Arany János hatása a szlovák irodalomra. A könyv összehasonlítja a szlovák költők műveit Arany nevesebb alkotásaival, amelyben szőszerinti egyezéseket is talál. Még szép, hogy elismerik Arany hatását irodalmukra, holott ők fordítva szokták tanítani a történelmi eseményeket. Láthatjuk, hogy a szlovák fűzfapoétákat egy világhírű költővel hozzák összefüggésbe, hogy hirdessék, milyen nagy fiaik vannak egyszerre nekik. Érdekes, eddig nem fedezték fel e nagy hasonlóságot. Ők, akiknek történelmük, irodalmuk beleolvadt a nagy Habsburg monarchiába, így segítenek magukon, így csinálják nemzetük számára utólag a történelmet, hogy legyen múlt, tradíció a nemzeti eszme ápolására és fejlesztésére. Ime most látjuk, mi a történelem, földrajz és irodalom tanítása a nemzet életében és miként építik föl rajtuk új államok eszméit, pilléreit.

Ismét a szerbekhez kell visszatérnem, akiknek egy volt miniszterük szájából közölt vezércikket az egyik napilap nemrégén, az albán-ügyel kapcsolatban, Ő még a múlt nagy embereiből való, akik már elvégezték a számukra dicső munkát, mert megteremtették Nagyszerbiát. S ez agg sovíniszta szerb azt mondta, ha nem lesz elég fegyverünk, úgy tíz körmünkkel, fogunkkal védjük meg azt, amit megszerztünk, Ők életük árán is védik, ami csak 8 éve az övék s mi tétlenül hagyjuk elveszni, ami 1000 évig a miénk volt! Tanuljunk tőlük, mert eltűnünk a nemzetköziség fertőjében. Kövessük őket, mert míg szent érzelem hevíti a nemzet fiainak keblét, hódítani képes maroknyi nép is, míg ha kihalt, nagy nemzetek sírját képes megásni.

Elő kell készíteni a nemzetet a magyar szellemi renaissancera, ki kell irtani mindent, szokásban, viseletben, táncban, zenében, erkölcsben, gondolatban és nyelvben, ami idegen számunkra, el kell mennünk ahhoz a forráshoz, amelynek vize kristálytisza, ahol még érintetlen a kulturától minden s a maga természetes tisztaságában tündöklük az eszményi magyar típus. Amint az irodalmi nyelvnek a népnyelv (nyelvjárások) mindenkor forrásul szolgálnak, úgy forduljunk mi is az egyszerű puritán falusi magyar erényei felé. Ne legyünk kicsinyhítűek, hirdessük teljes lélekkel az ezeréves multat, a szebb jövőt s valljon színt mindenki nyíltan a nemzeti gondolat jegyében. Egész emberekre van szükségünk. Aki nem érez magában elég lelki erőt, hivatást e nagy munkához, az menjen, meneküljön innen s keressen jobb hazát valahol, mert a honmaradtaknak „itt élni vagy halni kell!” Ha e nagy gondolatok hevítik a tanárság, tanítóság lelkét, ha fölül tud emelkedni az átlagos közhangulaton, ha minden munkája egy célt tart szem előtt; akkor emelt fővel nézhetünk a jövőbe, akkor elérjük a magyar nemzeti erők virágzását, mindnyájunk hőn áhajtott vágyát: az ezeréves integer Magyarországot.